

Дудник Ю.М., курсант 115 н/г, факультету підготовки фахівців підрозділів слідства Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
 професор кафедри економіко-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент
 Удовик М.С.

Форми організації виробництва: генеза, еволюція та сучасний стан

Актуальність. Сучасний розвиток товарного виробництва відбувається в умовах глобалізації та становлення постіндустріального суспільства. Це викликає потребу трансформації товарної форми виробництва, актуалізує питання умов її виникнення та особливостей розвитку на різних конкретно-історичних етапах.

Аналіз наукових публікацій засвідчує, що проблемі організації виробництва приділяли увагу такі вчені, як Бузгалін А., Гальчинський А., Кейнс Дж.М., Маршалл А., Мочерний С., Предборський В. та ін. Разом з тим особливості еволюції форм організації виробництва ще не набули достатнього вивчення.

Метою дослідження є всебічний аналіз форм суспільного виробництва, їх виникнення, еволюції та сучасного стану.

Важливу роль в забезпеченні суспільного розвитку відіграє виробництво як основа відтворення суспільства і людства в цілому. Суспільне виробництво є «вихідною і вирішальною сферою життєдіяльності людини. Це основа життя і джерело прогресивного руху людського суспільства, розвитку всієї людської цивілізації». [7, с. 54] Будучи системо утворюючим елементом суспільства, виробництво має складну структуру. В широкому значенні, суспільне виробництво становлять всі сфери суспільної праці (матеріальне, нематеріальне виробництво). Тобто під суспільним виробництвом розуміються всі сфери суспільної праці, до яких належить забезпечення людей матеріальними засобами життя, сфера послуг, соціальна сфера, виробництво духовних цінностей, функціонування соціальних інститутів. Найважливішими елементами процесу виробництва у будь-якому суспільстві є праця, предмети праці, засоби праці.

Історично першим типом економічної організації виробництва, який у чистому вигляді притаманний лише первісній общині, стало натуральне виробництво. Цей тип виробництва сформувався тоді, коли ще не існувало суспільного поділу праці, не відбувався обмін виробленою продукцією. Натуральне виробництво - це тип господарства, в якому виробництво спрямовано безпосередньо на задоволення особистих потреб і потреб виробництва.

В античних рабовласницьких державах Європи (Давній Греції, Римській імперії) поряд з натуральним господарством вже тоді існували досить розвинені товарні господарства, засновані на праці рабів, але вони не відігравали провідної ролі у згаданій системі господарювання, яка залишалась переважно натуральною. Розвиток суспільного поділу праці приводить до того, що обмін стає все

частішим і натуральні господарства поступово перетворюються в товарні. Продукт праці в товарному господарстві призначається не для власного споживання, а для продажу на ринку, бо господарства спеціалізуються на виробництві окремих видів продукції. Вони виробляють її значно більше, ніж потрібно для задоволення власних потреб і в той же час не виробляють достатньо іншого продукту. Тому виникла потреба в обміні.

Товар - це продукт праці або певне благо, що здатні задовольняти певні потреби людини і призначені для обміну (купівлі та продажу). *Споживна вартість* товару як економічна категорія виражає ринкові відносини між товаровласниками із задоволення їхніх потреб. Властивість товару обмінюватися на інші товари отримала назву *мінової вартості*. Або можна сказати інакше, *мінова вартість* - це така кількісна пропорція, в якій один товар обмінюється на інший.

Важливим чинником генези суспільного виробництва став суспільний поділ праці. Внаслідок відокремлення тваринництва (скотарства) від землеробства були створені матеріальні передумови для регулярного обміну результатами землеробської праці (зерно, овочі) на результати скотарської праці (м'ясо, шкіри). Внаслідок другого поділу праці (від землеробства і тваринництва відокремлюється ремісництво), розвиток товарного господарства поглиблюється. [8, с. 68]

Внаслідок поділу праці, а також появи приватної власності формується *просте товарне виробництво*, яке з боку суспільної форми означає «процес індивідуальної праці з метою виготовлення товарів та приватного привласнення його результатів, що використовуються для споживання». Отож, товарне виробництво - це така суспільна форма виробництва, за якої продукти виготовляються виробником не для власного споживання, а для споживання іншими виробниками. Це означає, що воно спрямоване, насамперед, на задоволення суспільних потреб, і реалізація цих продуктів відбувається на ринку шляхом купівлі-продажу.

З часом товарне виробництво зазнає еволюції, яка відбувається внаслідок зростання людських потреб, подальшого поглиблення поділу праці, змін в розвитку продуктивних сил суспільства. Так виникає ще одна суспільна форма виробництва - *капіталістичне товарне виробництво*. Вона являє собою процес виробництва продукції на малих, середніх та великих капіталістичних підприємствах для обміну з метою отримання прибутку та його використання для розширення виробництва і для споживання. [4, с. 256] Основною відмінністю *простого* і *капіталістичного виробництва* є те, що останнє з погляду відносин обміну означає перетворення на товар робочої сили. Отже, не лише продукти праці та засоби виробництва набувають товарної форми, але й робоча сила. Найелементарнішою клітинкою товарного виробництва є окремий товар.

В сучасних умовах товарне виробництво характеризується великомасштабністю та масовістю виробництва. Водночас, під впливом процесів глобалізації та постіндустріалізації, формуються нові форми товарного виробництва. Все більшої ваги набувають його нематеріальні галузі, спрямовані на забезпечення духовних та інтелектуальних потреб людства. Змінюються основні напрямки розвитку

матеріального товарного виробництва: на передній план в економіці виходять програмна інженерія, засоби телекомунікації, електронна промисловість, інформаційні послуги.

Висновки. Слід зазначити, що товар є попередником багатьох інших економічних категорій ринкової економіки - грошей, капіталу, найманої праці, капіталізму та ін. Тому, щоб зрозуміти ці та інші категорії сучасної економічної системи, важливо пізнати і зрозуміти сутність товару.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляев О. О., Бебело А. С. Політична економія: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2001. - 328с.
2. Мочерний С. В. Економічна теорія: Посібник. - К.: Видавничий центр «Академія», 2003. - 656 с.
3. Бутук А. И. Экономическая теория. - К.: Вікар, 2000. - 301 с.
4. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С. Політична економія. - К.: Ніка-Центр. Ельга, 2000. - 528 с.
5. Бузгалин А.В. Переходная экономика: курс лекций по политической экономии. - М.: Таурас, Просперс, 1994. - 472 с.
6. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: Підручник. - К.: Вища шк., 1995. - 471с.
7. Григоруку А.А., Палюх М.С., Літвінова Т.Д., Литвин Л.М. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / За ред. Григоруку А.А., Палюха М.С. - Тернопіль, 1999. - 252 с.
8. Григоруку А.А., Палюх М.С., Литвин Л.М., Літвінова Т.Д. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / За ред. Григоруку А.А., Палюха М.С. - Тернопіль, 2002. - 304 с.
9. Економіка: теоретичні основи. Підручник: У 2-х частинах. - Тернопіль: Астон, 1997. - 204 с.
10. Економічна теорія: політекономія: Підручник/ За ред. В.Д. Базилевич. - К.: Знання-Прес, 2001. - 581 с.

Резніченко М.В., курсант 109 н/г, факультету підготовки фахівців підрозділу слідства та кримінальної міліції НАВС *Науковий керівник:* доцент кафедри економіко-правових дисциплін кандидат юридичних наук, доцент Андрущенко І.Г.

ХАРАКТЕРИСТИКА ФОНДОВОГО РИНКУ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) — частина ринку капіталів, де здійснюються емісія, купівля і продаж цінних паперів. Фондовий ринок є абстрактним поняттям, що служить для позначення сукупності дій і механізмів, що роблять можливими торгівлю цінними паперами.

У сучасних умовах фондовий ринок складає найважливішу частину національного фінансового ринку і вважається найскладнішим його сектором завдяки різноманіттю і